

SOME CONSIDERATIONS ON THE ORGANIC REGULATIONS OF MOLDOVA AND WALLACHIA

Iulian PINISOARA

PhD Lecturer

“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ORGANIC REGULATIONS ARE THE FIRST CONSTITUTIONAL REGULATIONS IN THE PRINCIPALITIES. IT WAS FOR THE FIRST TIME THAT THE ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF STATE INSTITUTIONS WERE GOVERNED BY LEGISLATIVE PROVISIONS ADOPTED BY THE TWO PRINCIPALITIES. ONE OF THE MOST SPECTACULAR CHANGES WAS THE INTRODUCTION OF THE PRINCIPLE OF SEPARATION OF POWERS IN THE STATE AS A PRINCIPLE OF ORGANIZATION OF STATE INSTITUTIONS.

KEY WORDS: ORGANIC REGULATIONS, WAR, RUSSIA, BLACK SEA, MEDITERANEEAN SEA, PEACE TREATY.

Al treilea deceniu al secolului al XIX-lea se încheie cu un nou război între Rusia și Imperiul Otoman. De fapt, acest conflict venea să încheie o serie de războaie dintre marile puteri vecine ale celor două Principate ce dura de peste o sută de ani și fusese începută cu războiul austro-turc dintre anii 1716 și 1718, război în urma căruia Turcia, învinsă, a fost obligată prin tratatul de pace de la Passarowitz să cedeze Imperiului Habsburgic Banatul și Oltenia. A urmat apoi războiul austro-ruso-turc încheiat prin tratatul de pace de la Belgrad care stipula că Oltenia trebuia să fie restituită Țării Românești. Unul dintre cele mai importante conflicte din regiune a fost războiul ruso-turc dintre anii 1768 și 1774. De această dată pacea se încheia la Küciük-Kainardji. Importanța acestui război dintre Rusia și Imperiul Otoman rezidă în faptul că Rusia ajunge cu granițele la râul Bug și obține dreptul de liberă navigație în apele Mării Negre. Odată cu acestea creștea influența și presiunea Rusiei asupra Principatelor¹.

A urmat apoi războiul austro-ruso-turc dintre anii 1787 și 1792. În urma păcii de la Iași, din ianuarie 1792 Rusia înaintează cu granițele până la Nistru, pentru ca în urma războiului ruso-turc dintre 1806 și 1812, Rusia să ajungă cu granițele la malul râului Prut².

Extinderea granițelor Rusiei țariste către vest precum și rolul din ce în ce mai important pe care aceasta îl juca în regiunea Mării Negre și apoi în zona Mării Mediterane a avut drept consecință faptul că marile puteri ale Europei au început să acorde o atenție din ce în ce mai mare, expansiunii teritoriale a Rusiei și rolului proeminent pe care acesta îl dobândise în sud-estul

¹ Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, ediția a XII-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas București, 2010, p. 170.

² Ibidem, p. 171-172.

Europei, transformând atitudinea agresivă a Rusiei la adresa Înaltei Porți într-o chestiune de drept internațional¹.

Creșterea influenței Rusiei în regiune avea să atingă una dintre cele mai înalte cote odată cu încheierea tratatului de la Akkerman când Imperiul Otoman își desăvârșea supunerea necondiționată față de pretențiile țarului expuse cu această ocazie².

Pe măsură ce Europa era din ce în ce mai atentă la felul în care își extindea Rusia influența în zona Mării Negre, o parte a boierilor români, atât din Moldova, cât și din Țara Românească au început să trimită țarului rus diverse proiecte, programe și memorii prin care sperau să atragă ajutorul acestuia pentru a putea înlătura dominația turcească din Principate.

În toată această perioadă în care cele trei mari puteri vecine s-au aflat în conflict, Principatele au fost afectate în primul rând de ocupația militară pe care trebuiau să o suporte. În peste o sută de ani de războaie între Imperiul Habsburgic, Rusia și Imperiul Otoman, aproximativ un sfert din această perioadă, cele două Principate s-au aflat sub ocupație militară, fapt ce a avut consecințe nefaste pentru economia din Moldova și Țara Românească.

Pe de altă parte au existat și consecințe pozitive. De pildă, în Banat, care fusese depopulat, după ocuparea acestuia de către Imperiul Habsburgic a început un proces de repopulare cu etnici germani din regiunea Suabiei. Noua stăpânire habsburgică era cea care, după ce preluase Oltenia de la Imperiul Otoman, pentru a pune ordine în administrația provinciei, hotărâse organizarea unui recensământ. Moldova și Țara Românească intrau pe la începutul secolului al XIX-lea sub influența civilizației franceze așa cum făcuse și Rusia încă din timpul domniei lui Petru cel Mare.

Influența franceză în Principate a început să-și facă simțită prezența odată cu perioadele în care acestea au fost ocupate de către trupele țariste. Ofițerii din armata rusă vorbeau franceza foarte bine, dar odată cu limba preluaseră și manierele și societății franceze. Influența civilizației franceze devine din ce în ce mai puternică din momentul în care marea boierime din Moldova și Țara Românească începe să-și trimită fii la studii în marile univerități din această țară. În acest fel, aristocrația din Principate începe să preia nu numai elementele de vestimentație și limbă, ci și pe cele privind principiile politice după care se dorea reformarea societății românești.

Despre felul în care cultura franceză a influențat societatea românească, există în istoriografia românească două lucrări care descriu foarte bine și cu foarte mult har acest fenomen. Este vorba de teza de doctorat a lui Pompiliu Eliade intitulată *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, lucrare ce a fost tradusă în limba română abia în anul 1982 sub titlul *Influența franceză asupra spiritului public în România*, cealaltă lucrare fundamentală pentru acest subiect este lucrarea lui Neagu Djuvara intitulată *Între orient și occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, publicată în mai multe ediții, la editura Humanitas.

Schimbarea ce se petrecea la începutul secolului al XIX-lea în Principate a fost surprinsă și de Alecu Russo, cel care aprecia că într-un interval de numai 16 ani (perioada dintre 1835 și 1851) avuseseră loc, în Moldova, mai multe schimbări decât în tot restul istoriei acesteia: “Părinții noștri au deschis ochii în leagănul strămoșesc; oamenii de la 1835, cari inaugurează generația de față, au răsărit în larma ideilor nouă. Ochii și gândul părinților se învârtia la răsărit, a noștri sunt ținuuți spre apus, deosăbire dela cer până la pământ. [...] Hainele, năravurile, pământul au luat prifacere până și numele. [...] Arma întâi și cea mai grozavă care au bătut cetatea trecutului au fost schimbarea portului vechiu, [...] civilizația de astăzi este fapta logică a părăsirii hainelor vechi,

Istoria românilor, vol.VII, tom I. Constituirea României moderne (1821-1878), Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 77.

² Radu R. Florescu, *The struggle against Russia in the Romanian Principalities. A Problem in Anglo-Turkish Diplomacy, 1821-1854*, The Center for Romanian Studies, Iași, 1997, p. 149.

ideea nouă au năvălit în țară odată cu pantalonii și mai strașnici decât năvălirile tătărești; [...] Precum primăvara rupe ghiața umple pârâiele și pornește pohoale, așa schimbarea costumului fu semnul pornirii duhului de deșteptare. Ideea și progresul au ieșit din coada fracului și din buzunarul jilecii: repegiunea revoluției fu măreață, furioasă, dărâmand în dreapta și'n stânga bunul și răul, clătînând toate obiceiurile și toate credințele oamenilor vechi [...] prefacerea hainelor au prefăcut de îndată condițiile sociale a lumii noastre, precum și relațiile familiei. Emancipația copiilor de supt frica și plamile pedagogului se trage de la pantalonii”¹.

Ultimul război mai important înaintea războiului Crimeei este războiul ruso-turc dintre 1828 și 1829 care se încheia cu pacea de la Adrianopol. Acest tratat este important și pentru Principate deoarece cuprindea unele prevederi referitoare la acestea. Astfel, într-un act separat, ce reprezenta o anexă a tratatului de la Adrianopol, se prevedea restituirea către Principate a raialelor din stânga Dunării, stabilirea graniței cu Poatra pe thalwegul fluviului, domnitori aleși pe viață pentru cele două Principate, interdicția pentru toți cei de religie musulmană de a dobândi, în calitate de proprietari, terenuri în Principate, stabilirea unui cordon sanitar și al carantinelor și constituirea unui corp înarmat pentru paza acestora, libertatea navigației pe Dunăre, desființarea obligației de furnituri în favoarea Porții, recunoașterea autonomiei celor două Principate².

Se pare că ideea organizării Principatelor după un document care să cuprindă cele mai moderne principii de guvernare ar fi aparținut țarului Alexandru I care, încă din anul 1821 îi solicitase aristocrației românești refugiate în Transilvania să-i aducă la cunoștință care ar fi fost, din punctul lor de vedere, reformele pe care boierii din Moldova și Țara Românească le aveau în vedere pentru o administrare modernă a Principatelor³.

Faptul că autoritățile țariste doreau instalarea unui regim cu tendințe liberale este dovedit și de amănuntul că nota în care au fost redactate textele Regulamentelor Organice, în forma lor finală, este una marcată de un oarecare grad de toleranță față de critica puterii. Cu toate acestea acest spirit era foarte limitat, lucru dovedit și de inițiativa consulului general rus Minciaky care, sesizând pericolul instituirii unui sistem politic de puternică esență liberal, reprezenta un potential effect negativ pentru Rusia, motiv pentru care atrăgea atenția asupra necesității limitării răspândirii ideilor liberalismului în Principate, cele mai eficiente instrumente în acest sens fiind instituirea cenzurii presei, ziarele din București și Iași urmând a fi supuse unui control permanent, iar tinerii urmau a “beneficia” de atenție sporită “spre a nu se îngădui formularea unor idei politice potrivnice statutului real al celor două Principate, să fie întreprinse măsuri împotriva străinilor spre a nu li se permite acțiuni sedicioase într-o societate bazată pe toleranța ideilor”⁴.

Dar nu liberalizarea clasei politice și a societății din cele două Principate era cel mai important țel al Rusiei ci adoptarea, pentru Moldova și Țara Românească a unei legi fundamentale care să poată oferi garanții serioase privind posibilitatea unei guvernări rationale, eficiente și riguroase⁵.

Succesorul lui Alexandru I, țarul Nicolae a avut inspirația de a-l numi pe contele Pavel Kiseleff, care se remarcase încă din timpul războaielor napoleoniene, ca reprezentant al imperiului țarist în Principate. De fapt titulatura oficială era aceea de președinte plenipotențar al Divanului,

¹ Alecu Russo, *Scrieri*, cu o prefață de George Bogdan-Duică, Editura Minerva, București, 1910, pp. 32, 37-38.

² Istoria românilor, p. 82.

³ Ibidem, p. 83.

⁴ Apostol Stan, Mircea Iosa, *Liberalismul politic în România de la origini până la 1918*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 40.

⁵ Keith Hitchins, *Români (1774-1866)*, Ediția a III-a, traducere din engleză de George G. Potra și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 2013, p. 201.

atât în Moldova cât și în Țara Românească, el jucând rolul domnitorului în Principate. Kiseleff și-a folosit puterea aproape absolută pentru reorganizarea politică și socială a Principatelor.

În perioada redactării Regulamentelor Organice, Principatele se aflau într-o situație destul de dificilă. Populația Moldovei și a Țării Românești era afectată de numeroase epidemii, cea de ciumă, generate de lipsa de hrană, fiind cea mai cumplită, iar numărul de animale era în continua scădere din cauza epizootiilor ce se răspândeau la fel de rapid. Potrivit unor surse ale vremii, în lipsa animalelor de tracțiune, oamenii erau folosiți la tractarea carelor, cei mai fericiți reușind să fugă în munți sau în țările vecine. Acestea sunt condițiile în care armata țaristă se instala în Principate, pentru că, potrivit dispozițiilor tratatului de la Adrianopol, Moldova și Țara Românească urmau a fi ocupate, ca garanție, până la plata, de către Înalta Poartă, a despăgubirilor de război evaluate la suma de 10.000.000 de galbeni. Și, pentru că tergiversarea era una dintre cele mai utilizate arme ale arsenalului diplomatic al Porții, ocupația militară a Principatelor de către armata țaristă s-a extins până în anul 1834¹.

De ce ar fi fost interesați rușii să aibă inițiativa acestui proces de modernizare a Principatelor pe care l-a constituit redactarea Regulamentelor Organice? Un posibil răspuns ne este oferit de corespondența oficială dintre președintele plenipotențiar Kiseleff și țarul Nicolae. Potrivit unui raport trimis de către contele Kiseleff țarului Rusiei se preciza că era o politică a guvernului imperial aceea ca “în timpul guvernării provizorii, să se desăvârșească propusa reorganizare, ca o afacere neapărată pentru buna stare a unei țări megiesă cu noi și ca o măsură care întărea temelia influenței noastre politice asupra Orientului”². Cu siguranță că Rusia era mai puțin interesată de felul în care urmau să afecteze în mod pozitiv societatea românească reformele preconizate a fi îndeplinite ca urmare a adoptării unei legi fundamentale așa cum aveau să fie Regulamentele Organice. Scopul primordial al Rusiei era acela de a spori influența politică în regiune, pentru a-și croi un drum cât mai facil către Marea Mediterană, obiectiv central în politica țaristă în acea vreme.

De remarcat faptul că, deși Regulamentele Organice sunt texte reprezentative pentru istoria românilor, ele nu au suscitat un mare interes tipografilor, astfel că au fost foarte rar editate. De altfel, una dintre puținele lucrări care au republicat textele celor două regulamente, a fost folosită și în studiul de față. Este vorba de ediția publicată sub egida Bibliotecii Institutului de Științe Administrative al României, într-o colecție intitulată *Colecțiunea vechilor legiuiri administrative*, aflată sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexianu.

Nici soarta exemplarelor originale ale celor două documente nu a fost mai bună. După cum se știe, manuscrisul original al Regulamentului Organic al Țării Românești cu semnăturile tuturor membrilor din Adunarea Obștească Extraordinară, a fost sustras și ars în timpul revoluției de la 1848, în timp ce manuscrisul original al Regulamentului Organic al Moldovei a fost sustras din sediul Arhivelor Statului din Iași în noaptea de 23/24 februarie 1872³.

În ceea ce privește nota în care au fost redactate Regulamentele Organice părerile sunt împărțite.

Pe de o parte este evidențiat caracterul aristocratic al Regulamentelor, caracter evidențiat de faptul că, deși este prevăzută organizarea unui corp reprezentativ al națiunii, un Parlament,

¹ A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România, volumul I, De la origini până la 1866*, Albert Baer, București, 1910, p. 146.

² Paul Negulescu, George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, Întreprinderile Eminescu, București, 1944, p. XXXII.

³ *Ibidem*, p. XII-XIII.

acesta nu reprezintă toate categoriile în care era scindată societatea din Principate (în speță, în Obșteasca Obicinuită Adunare nu erau reprezentate nici burghezia, nici țărâtimea)¹.

Pe de altă parte, s-a apreciat că Regulamentele Organice au fost redactate în spiritul unor principii “evoluționiste”, care s-ar fi datorat prezenței lui Pavel Kiseleff: “Regulamentul Organic ce v-a fost prezentat ca să-l cercetați, cuprinde principiile cele mai potrivite cu situația d-voastră socială actuală. El nu cuprinde nici una din acele teorii care, în abstracția lor, nu sunt lipsite de un țel de utilitate recunoscută, dar care în aplicare dau greș, trecând de limite, pe care civilizația actuală și deprinderile naționale sunt singure în drept de a trage”².

În principiu ambele puncte de vedere sunt corecte. Așa cum spunea marele istoric al României, Nicolae Iorga, Regulamentele Organice s-au născut din lupta dintre bărboșii boieri ai noștri, care încercau să mențină un caracter cât mai exclusivist în privința participării la viața politică din Principate și vederile mai deschise, mai liberale ale contelui Kiseleff. Și, așa cum foarte bine remarca un alt istoric român, Neagu Djuvara, din fericire, românii au știut, de data aceasta, să aprecieze rolul lui Kiseleff, “botezând” unul dintre cele mai importante bulevarde ale capitalei după numele acestuia.

Rolul lui Kiseleff a fost unul realmente important. Președintele plenipotențiar al celor două Principate a participat la toate ședințele comitetului, asumându-și misiunea de a aduce la un numitor comun punctele de vedere diferite exprimate de propunerile care aveau un caracter mai liberal, cum ar fi cea privind acordarea dreptului “înălțării la rangul boieresc, de către adunare” și a acelor cetățeni care se afirmaseră în activități ce erau de folos ori de interes public, cu cele exprimate de către cei care doreau ca reformarea societății din Principate să urmeze un tempo mai lent³.

Încă din anul 1829, generalul Jeltuhin lua inițiativa de a constitui primele comisii ce aveau drept sarcină redactarea Regulamentelor Organice. Comisiile erau alcătuite după următorul algoritm: doi dintre membri erau aleși de către Divanul țării, ceilalți doi erau desemnați de autoritatea puterii de ocupație⁴. Fiecare dintre comisii avea și un secretar. În Moldova, comisia inițială era formată din vornicul Mihai Sturdza, vistiernicul Iordache Catargiu, vistiernicul Constantin Cantacuzino-Pașcanu și vornicul Costache Conachi. secretarul comisiei moldovene era Gheorghe Asachi. În Țara Românească, această comisie era alcătuită din banul Grigore Băleanu, logofătul Ștefan Bălăceanu, vornicul Iordache Filipescu și hatmanul Alexandru Villara, iar secretar era vornicul Barbu Știrbei⁵.

În Valahia au apărut diferențe încă din momentul deschiderii adunării, obiect de contradicție fiind faptul că președinția comisiei de întocmire a Regulamentului a fost acordată unui funcționar rus. Acest protest a fost formulat de către Ioan Văcărescu, dar a beneficiat și de susținerea altor membri ai adunării, printre care amintim pe Grigore Brâncoveanu, Constantin Bălăceanu, Barbu Văcărescu, Ion Câmpineanu, Scarlat Grădișteanu, Grigore Cantacuzino, Ioan Filipescu sau Emanoil Băleanu⁶.

Primul capitol al Regulamentului Organic al Valahiei, intitulat “Pentru alegerea domnului” era alcătuit din trei “secții”. Prima dintre acestea denumită “Întocmirea Obșteștii Adunări Ecstraordinară” prevedea în articolul 1 faptul că, în conformitate cu prevederile tratatului de la

¹ Ibidem.

² Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 73.

³ Emanuel Turczynski, *De la iluminism la liberalismul toimpuriu*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 147.

⁴ Istoria românilor, p. 84.

⁵ Ibidem.

⁶ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 149.

Akerman, era reiterat dreptul boierimii de a alege domnia Moldovei și Valahiei, împreună cu “obșteasca voință a lăcuiitorilor”. Aceasta nu înseamnă că reprezentanții tuturor categoriilor sociale din Principatele Moldovei și Țării Românești urmau să participe la alegerea domnitorilor, ci faptul că această alegere urma a fi efectuată de membrii ce alcătuiau Obșteasca Adunare Extraordinară, care urmau să se întrunească în capitala Principatului pentru acest scop. Prin urmare se încerca instituirea unui sistem reprezentativ parlamentar.

În articolul doi se arăta felul în care se constituia Adunarea Obștească Extraordinară. Astfel în componența acesteia intrau: Mitropolitul țării; cei trei episcopi ai Țării Românești (al Râmnicului, al Buzăului și al Argeșului) și cei doi episcopi ai Moldovei (cel de Roman și cel de Huși); de către cincizeci de boieri de rangul întâi, de la vel ban până la vel cămăraș inclusiv, iar în Moldova din patruzeci și cinci dintre marii boieri, respectiv marii logofeți și vornicii din cele două subdiviziuni ale Moldovei (Țara de Jos și Țara de Sus), hatmani, vistiernici, vornicii de obște, postelnici, vornici ai poliției; șaptezeci și trei dintre boierii de al doilea rang, de la vel clucer până la vel comis, în Țara Românească, iar în Moldova treizeci de boieri, cu rang între agă și ban; treizeci și șase de deputați aleși dintre boierii din fiecare județ, câte doi din partea fiecărei unități administrative, de la vel serdar până la cel mai mic rang, în Țara Românească iar în Moldova treizeci și doi de deputați, reprezentanți ai ținuturilor, de la rangul de comis până la cel de șetrar; douăzeci și șapte deputați reprezentanți ai corporațiilor din mediul urban în Țara Românească și douăzeci și unu deputați ai corporațiilor urbane în Moldova; în afară de aceștia, în Moldova, din Adunarea Obștească Extraordinară mai făcea parte, de drept, și un reprezentant al Academiei Naționale de Învățatură¹.

Vârsta minimă pentru a putea fi ales ca reprezentant în Adunarea Obștească Extraordinară era de treizeci de ani atât în Moldova, cât și în Țara Românească.

În ceea ce privește reprezentanții județelor în Adunarea Obștească Extraordinară, în Țara Românească, potrivit articolului 8, alegători erau boierii ce aveau rangul de la vel clucer până la cel mai mic dintre rangurile boierești, care nu îndeplineau condițiile pentru a fi deputați, precum și copiii boierilor, proprietari de terenuri care nu aveau însă rang boieresc, precum și “adevărații neamuri, postelnice și manzili stăpânitori de moșie, ce se vor alege de către cetașii lor, câte doi de plasă și ceată, însă de va putea plasa să dea pe numiții alegători”².

Regulamentul Organic al Moldovei preciza, la articolul 6, că deputații ce erau reprezentanți ai ținuturilor în Adunarea Obștească Extraordinară urmau a fi aleși de către toți boierii, indiferent de rang, dintre cei care nu aveau “însușirile” cerute pentru a fi aleși în Adunarea Obștească Extraordinară, precum și, la fel ca în Valahia, dintre fii boierilor stăpâni de moșii, care nu dobândiseră încă nici un rang boieresc. Cel de-al doilea aliniat al articolului 6 avea aproximativ același conținut cu cel al articolului 8 aliniatul 2 al Regulamentului Organic din Valahia, motiv pentru care nu-l mai reproducem aici.

În privința deputaților ce reprezentau în Adunarea Obștească Extraordinară corporațiile urbane, în Țara Românească, orașele erau reprezentate după următorul algoritm: capitala București avea 9 reprezentanți, Craiova avea 3, câte doi pentru orașele Ploiești, Roșiorii de Vede, Râmnicu-Vâlcea, iar celelalte, Focșani, Buzău, Târgoviște, Pitești, Câmpulung, Slatina, Târgu-Jiu, Caracal și Cerneți aveau câte un reprezentant.

Pentru Moldova, în Adunarea Obștească Extraordinară urmau a fi reprezentate corporațiile în felul următor: Iașiul avea 3 reprezentanți, Botoșaniul, Bârladul, Galațiul și Focșaniul câte doi,

¹ Paul Negulescu, George Alexianu, *op. cit.*, pp. 1, 173.

² *Ibidem.*

iar Hârlăul, Târgul Frumos, Dorohoiul și Herța, Fălciul și Hușiul, Vasluiul, Tecuciul, Bacăul, Romanul, Piatra și Fălțiceni, câte un reprezentant¹.

Cea de-a doua secțiune, denumită “Vremelnica Ocârmuire” reglementa, după cum sugerează denumirea, modul în care urma să se procedeze în situația în care scaunul domnesc devenea vacant.

Conform articolului 18 din Regulamentul Organic al Valahiei, atunci când intervenea vacanța tronului, prerogativele domniei erau preluate de către un organism colegial numit căimăcămie, compus din trei membri, care urma a fi alcătuit din președintele Înalțului Divan, ministrul Treburilor din Lăuntru și marele logofăt (ministrul Dreptății). Aceleași persoane erau arătate a forma căimăcămia și în Moldova, prin prevederile articolului 18 din Regulament. Tot articolul 18 preciza că aceste căimăcămii “vor ocârmui dinpreună toate trebile Prințipatului, până la suirea în scaun a noului Domn și vor strange îndată obicinuita Obștească Adunare spre a pune în lucrare măsurile cele hotărâte prin art. 20”².

Un alt alineat stabiliea limitele pe care le avea exercitarea prerogativelor domniei de către căimăcămie. Astfel, aceste căimăcămii nu puteau acorda titluri nobiliare, nu aveau dreptul de a pronunța hotărâri judecătorești definitive și nu puteau elibera din funcție pe cei ce ocupau dregătorii publice, cu excepția cazurilor în care aceștia s-ar fi făcut vinovați de “greșeală dovedită”³.

Restul articolelor celor două Regulamente descriau modalitatea în care căimăcămia derula procedura de alegere a unui nou domnitor de către Adunare Obștească Extraordinară.

Secțiunea a treia a Capitolului întâi al celor două Regulamente se intitule “Chipul alegerii Domnului”.

Domnitorul era ales pentru un mandat pe viață. Orice candidat trebuia să aibă vârsta minima de 40 de ani și să aparțină unei familii a cărei “nobilitate să se sue cel puțin la moșul său și a căruia naturalizație, potrivit cu obiceiurile Țării, să înceapă de la tatăl său”, aliniatul următor stabilind care erau categoriile de boieri care puteau emite pretenții la ocuparea funcției de domnitor⁴.

Una dintre prevederile importante ale Regulamentelor, era cea prevăzută la articolul 44 din Regulamentul Organic al Valahiei și articolul 46 al Regulamentului Organic al Moldovei. Conform acestor prevederi, mandatul interimar al căimăcămiilor avea să dureze până în momentul în care Poarta “întărea” alegerea domnitorului, urmând ca, mai apoi să dea “cuvânt de ocârmuirea lor și socoteală de cheltuiala veniturilor Țării, atât Domnului cât și Obicinuitei Obștești Adunări”⁵.

Cel de-al doilea capitol, poartă denumirea “Pentru Obicinuita Obștească Adunare” în Regulamentul Organic al Valahiei și “Organizația și însușirile Obicinuitei Obștești Adunări” în Regulamentul Organic al Moldovei.

Obișnuita Adunare Obștească urma a fi alcătuită în felul următor: mitropolitul țării, și în Țara Românească și în Moldova, acesta urmând a îndeplini și funcția de președinte al acestei adunări; cei trei episcopi eparhioți din Țara Românească (al Râmnicului, al Buzăului și ce al Argeșului) și cei doi episcopi eparhioți în cazul Moldovei (cel al Romanului și cel al Hușiului); douăzeci de boieri de treapta întâi, pământeni și având vârsta minimă de treizeci de ani în cazul Valahiei și de către șaisprezece boieri, tot de rangul întâi, pământeni sau împământeniți, în vârstă de cel puțin treizeci de ani și să fie locuitor al Iașiului pentru cazul Moldovei; nouăsprezece

¹ Ibidem, p. 4, 176.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, p. 6, 178.

⁵ Ibidem, p. 8.

deputați reprezentanți ai județelor, câte unul pentru fiecare județ plus unul pentru orașul Craiova, în Valahia și șaisprezece deputați reprezentanți ai ținuturilor, câte unul pentru fiecare ținut, în cazul Moldovei¹.

Una dintre cele mai importante atribuții ale Obișnuitei Obștești Adunări era aceea de a indica “Domnului, prin anaforale, năpăstuirile și plângerile Țării și încă, de va fi trebuință, să le facă cunoscute la amândouă Curțile”².

De asemenea, Obișnuita Adunare Obștească avea dreptul de a aduce la cunoștința domnitorului orice element care ținea de interesul public, “rugându-l” pe domnitor să aibă în vedere și să analizeze toate aceste elemente.

Articolul următor preciza că toate proiectele de lege urmau a fi dezbătute în primul rând în cadrul Obișnuitei Adunări Obștești.

Importante erau și prevederile articolului 59 din Regulamentul Organic al Valahiei și cele ale articolului 62 al Regulamentului Organic al Moldovei.

Astfel potrivit articolului 59 al Regulamentului Organic al Valahiei, se preciza că “Obicinuita Obștească Adunare nu va fi însărcinată de acum înainte și cu cuviințe judecătorești; fiindcă acestea, pentru vremea viitoare, se va da asupra unui osebit Divan, sau asupra unei Înalte Curți, pentru care se va vorbi în alt cap al acestui regulament”, iar Regulamentul Organic al Moldovei preciza, la articolul 62 faptul că “Obșteasca Obicinuită Adunare nu va putea de acum înainte a avea nici o putere judecătorească, fiindcă aceasta este dată de acum înainte unui osebit Divan sau unui Înalt Tribunal judecătorească, de carile să va vorovi la al VII cap acestui reglement”³.

Redactarea și adoptarea Regulamentelor Organice au reprezentat un pas înainte foarte important, din punct de vedere al “dreptului statal”, așa cum se exprima Emanuel Turczynski, deoarece prin punerea în aplicare a acestui ansamblu de reglementări Moldova și Țara Românească deveneau state guvernate pe baza unui sistem reprezentativ cu toate că, din punct de vedere social, economic și cultural, cele două Principate nu cunoșteau un grad echivalent de dezvoltare, motiv pentru care unii dintre cei care erau conștienți de această discrepanță se întrebau “dacă nu cunva exista un motiv pentru care împăratul Rusiei, monarhul absolut al Europei, nu a dispus el însuși să aprobe acestor țări o Constituție reprezentativă, de care aceștia, până la acea vreme nu beneficiaseră ...”⁴.

Dar poate cel mai novator dintre elementele pe care le cuprindeau Regulamentele Organice era promovarea, ca principiu de guvernare, a separării puterilor în stat, extrem de elocvent fiind faptul că nici reprezentanții gândirii conservatoare nu se împotriveau adoptării unui model de guvernare bazat pe principiul separației puterilor în stat.

Exista așadar un veritabil consens în ceea ce privește separația puterilor în stat, cel puțin pe plan intern, contele Kiseleff numărându-se și el printre cei ce susțineau că adoptarea unei guvernări bazate pe principiul separației puterilor în stat nu putea aduce decât beneficii celor două Principate. Și asta pentru că în Europa existau personalități extrem de cunoscute și apreciate precum Metternich sau Friedrich Gentz, ale căror idei erau foarte prețuite mai ales de către autoritarii lideri ai puterilor vecine, Imperiul Otoman și Rusia. Separația puterilor în stat era

¹ Ibidem, pp. 9, 181.

² Ibidem, pp. 11, 183.

³ Ibidem, pp. 11-12, 183-184.

⁴ Emanuel Turczynski, *op. cit.*, p. 144.

disprețuită pentru faptul că “s-ar fi opus principiului monarhic și pentru că împărțirea puterii ... menită de a nimici pe de-a întregul orice formă de conducere, va conduce inevitabil la anarhie”¹.

Conform acestui principiu al separației puterilor în stat, puterea executivă era exercitată de către domnitor. Printre prerogativele instituției domniei enumerăm: numirea și revocarea miniștrilor, dar și a altor funcționari ai statului, dreptul de grațiere și reducere a pedepselor, acordarea și ridicarea titlurilor de noblețe, confirmarea deciziilor Înalțului Divan și supunerea acestor decizii Curții de revizuire².

În exercitarea atribuțiilor conferite prin Regulamentele Organice, domnitorul era ajutat de un Sfat Administrativ³.

Reglementarea Sfatului Administrativ a fost cuprinsă în secțiunea a II-a, intitulată “Pentru Sfatul Administrativ”, a Capitoului al IV-lea, din Regulamentul Organic al Valahiei în timp ce în Regulamentul Organic al Moldovei, capitolul al IV-lea era denumit “Sfatul Administrativ”.

Articolul 148 din Regulamentul Organic al Valahiei preciza că Sfatul Administrativ urma a fi alcătuit din Ministrul Trebilor din Lăuntru, cel al Finanțelor împreună cu marele postelnic, iar conducerea acestui organism urma să fie deținută de marele dvornic, ministru al Trebilor din Lăuntru, prevederi similare celor cuprinse în articolul 134 din Regulamentul Organic al Moldovei⁴.

Sfatul Administrativ urma să se întrunească de două ori pe săptămână, în ședințe ordinare, iar în cazurile în care apăreau situații urgente, oricâte ori era nevoie, în ședințe extraordinare.

Ultimul alineat al articolului 148 al Regulamentului Organic al Valahiei încerca să instituie unele măsuri de protecție pentru țărănime, precizând că “fieștecare mădular al Sfatului pentru partea ce privește asupra-i va aduna temeinice științe asupra stării satelor și a pricinilor norocirii sau ticăloșii lor, dacă vreun proprietar sau arendaș va năpăstui pe săteni, Sfatul Administrativ va înștiința pe Domn spre a lua la asemenea întâmplări măsuri de poprire”⁵.

Evident, Sfatul Administrativ avea numai atribuții în materie de politică internă. Terenul politicii externe îi era interzis, acesta fiind rezervat puterii protectoare și puterii suzerane. Astfel Sfatul Administrativ nu putea susține o politică externă proprie, având dreptul de a încheia tratate cu statele străine numai în limitele hațșerifurilor⁶.

Articolul 149 din Regulamentul Organic al Valahiei instituia un alt organism colegial intitulat Sfatul Miniștrilor, care urma a fi alcătuit din vornicul din Lăuntru, vistier, logofătul Dreptății, logofătul Pricinilor bisericesti, spătar și postelnic. Acest organism urma a fi prezidat de însuși domnitorul Țării Românești, urmând a fi convocat de către acesta oricâte ori va considera necesar a se consulta cu miniștrii săi în privința adoptării vreunei măsuri administrative, sau asupra unui proiect de lege despre care s-ar fi considerat că era necesar a fi adoptat⁷.

În ambele Principate, acest Sfat Administrativ era împărțit în mai multe departamente.

În Țara Românească acest departament era alcătuit din trei secțiuni. Una dintre secțiuni avea drept scop “de a lua măsuri atât în capitală, cât și în alte orașe ale Prințipatului, spre a să ținea înbilșugarea de toate lucrurile ce vor fi de întâia trebuință, de a să face priveghere asupra prețurilor și să se ia măsuri împotriva lăcomiei precupeților”⁸.

¹ Ibidem, 147.

² Paul Negulescu, George Alexianu, *op. cit.*, p. XXXIII

³ Elena Roxana Dobrițoiu, *Separația puterilor în perioada modernă. Principalele documente cu caracter constituțional din Principatele Române*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2016, p 35.

⁴ Paul Negulescu, George Alexianu, *op. cit.*, pp. 70, 267.

⁵ Ibidem.

⁶ Elena Roxana Dobrițoiu, *op. cit.*, p. 37.

⁷ Paul Negulescu, George Alexianu, *op. cit.*, p. 70.

⁸ Ibidem, p. 71

Cea de-a doua secțiune avea, preponderent atribuții în sectorul agricol. Se ocupa cu “punerea în lucrare” a noilor tehnologii de lucrare a pământului, “îndemnarea” autorităților locale să vegheze asupra felului în care erau efectuate lucrările agricole, diversificarea speciilor de plante cultivate de țărânie, îmbunătățirea raselor de animale.

A treia secțiune avea atribuții în efectuarea de statistici, în materie de stare civilă, întreținerea căilor de comunicație, pentru construirea de poduri, administrarea sistemului poștal, reîmpărțirea administrativ-teritorială a țării¹.

Departamentul Finanțelor era alcătuit, la rândul său, tot din trei secțiuni.

Prima dintre acestea, avea atribuții în materie de comunicare cu reprezentanții administrației locale, a doua secțiune urma să aibă atribuții contabile, iar cea de-a treia secțiune trebuia să strângă date despre mărfurile ce tranzitau granițele țării, atât în ceea ce privește importul cât și în privința exportului, urmând ca apoi să alcătuiască bilanțul comercial, organizarea cât mai eficientă a sistemului vamal, să obțină din șase în șase luni date privind mărfurile care aveau mai mare căutare la export dar și despre prețurile acestor mărfuri, să identifice măsurile ce trebuiau luate pentru îmbunătățirea porturilor de la Dunăre, în special Brăila, astfel încât schimburile comerciale să se poată desfășura în condiții cât mai bune, încercând, pe cât posibil, să “lipsească și să depărteze toate pricinile ce ar putea să aducă verice fel de împiedicare atât la întinderea comerțului cât și la industrii”².

Puterea legislativă era exercitată de către domnitor împreună cu Obșuina Obștească Adunare. Aceasta era aleasă pentru un mandat de cinci ani, fiind alcătuită din 42 de membri în Țara Românească, respectiv 35 de membri în Moldova.

Adunarea Obștească Ordinară a Țării Românești era alcătuită din mitropolitul țării, cei trei episcopi eparhioți (cel al Râmnicului, cel al Buzăului și cel al Argeșului), 20 de boieri de rangul întâi, pământeni sau împământeniți, în vârstă de cel puțin 30 de ani și 19 deputați reprezentanți ai județelor, câte unul pentru fiecare unitate administrativ-teritorială având, și unul pentru orașul Craiova, de asemenea, vârsta minimă de 30 de ani, dintre proprietarii de terenuri și cu domiciliul în județul în a cărui circumscripție teritorială candidau³.

În Moldova, Adunarea Obștească Obșuinită era alcătuită din mitropolit, care era, ca și în cazul Țării Românești, și președintele al Adunării, cei doi episcopi eparhioți (de Roman și de Huși), șase boieri de rangul I și II și 16 deputați reprezentanți ai județelor⁴.

Adunările erau convocate de către domnitor, sesiunea “parlamentară” începând la data de 1 decembrie a fiecărui an. Există o singură sesiune care dura aproximativ două luni. Fiecare dintre aceste sesiuni începea cu citirea “ofisului domnesc” de deschidere, un fel de mesaj al tronului de mai târziu. Cu aceeași ocazie se alcătuiă biroul Adunării și se alegeau comisiile care urmau să funcționeze în cadrul Adunării: o comisie financiară, una administrativă una bisericească și o comisie judecătorească⁵.

Deși nu era exprimat *expressis verbis*, așa cum este cazul, constituțiilor moderne faptul că Principatele erau organizate, din punct de vedere politic, pe principiul separației puterilor în stat, acest lucru se poate distinge, cu destul de multă limpezime, din exprimarea cuprinsă în articolul 212 al Regulamentului Organic al Valahiei care preciza că: “despărțirea puterilor ocârmuitoare și judecătorească fiind cunoscută că este neapărat de trebuință pentru buna orânduială în pricini de

¹ Ibidem, p. 72.

² Ibidem.

³ Elena Roxana Dobrițoiu, *op. cit.*, pp. 43-44.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

judecată și pentru paza dreptăților particularilor, aceste două ramuri de ocârmuire vor fi de acum înainte cu totul deosebite”. În Regulamentul Organic al Moldovei separația puterilor statului este reglementată, în mod asemănător, prin articolul 279¹.

În ceea ce privește puterea judecătorească, Regulamentul Organic al Valahiei preciza că judecătorii aflate în fiecare județ, aveau în competență, ca primă instanță, toate procesele “politicești, de vini mici și mari și de comerț”. Ca instanțe de apel, Regulamentul prevedea înființarea a două “Curți de Apel” una în București și una în Craiova, fiecare dintre ele având câte două secții, una destinată “pricinilor politicești” iar cealaltă celor “criminalicești”. Instanța supremă era Întul Divan sau Înalta Curte de Apelație care urma să judece toate procesele “desăvârșit” adică în mod definitiv și irevocabil².

Ierarhia organelor ce îndeplineau puterea judecătorească în Moldova, era configurată în cadrul articolului 280 din Regulamentul Organic. Acesta stipula că la baza ierarhiei judiciare se aflau tribunalele de ținuturi, ca instanțe de fond și care aveau competență materială “în toate pricinile politicești, criminalicești și neguțitorești și de giudețe, sătești în fieștecare parohie”.

Pentru procesele “politicești”, se institua, la Iași, un divan judecătorec special. De asemenea, pentru procesele care aveau ca obiect revendicări de natură comercială se institua, în mod similar, un tribunal special în capitala Moldovei. Se mai înființa și un “tribunal de poliție a cărui putere giudecătorească se va mărgini numai la sângele pricinile de poliție îndreptătoare în capitalie”. La vârful ierarhiei judiciare din Moldova se afla, ca și în Țara Românească, o instanță ce se numea Întul Divan, care avea competența de a judeca orice pricină și ale cărei hotărâri nu mai puteau fi atacate, adică aveau, cum am spune astăzi, caracter definitiv și irevocabil.³

În secțiunea I, Canoane de obște, din Capitolul VII intitulat “Pentru cătarea judecăților în Valahia și pentru întocmirea și căderea judecătorilor”, articolele 216 și 217 reglementau instituția procurorului, introdusă pentru prima dată în sistemul judiciar din Principate.

Chiar dacă textul Regulamentelor Organice nu institua încă principiul inamovibilității în instituțiile ce exercitau puterea judecătorească în Principate, procurorii fiind numiți de către domnitor, înființarea instituției procurorului rămânea un pas important pentru societatea din Principate.

Articolul 217 al Regulamentului Organic al Valahiei preciza competențele procurorului. Astfel, acesta urma “a priveghea a se păzi cu scumpătate pravila și regulamenturile, potrivit-se numai la întâmplările la care se aduc, a se săvârși întocmai hotărârile judecătorești și a îngriji pentru toate câte privesc asupra pazii bunei orânduiei și a liniștii obștii”⁴.

Procurorului trebuiau să-i fie aduse la cunoștință toate procesele ce se aflau pe rolul instanței pe lângă care funcționa acesta. De asemenea, prezența procurorului era obligatorie la fiecare termen de judecată al proceselor aflate pe rolul instanței pe lângă care funcționa acesta, dar nu putea lua parte la procedura de deliberare la care luau parte doar judecătorii cauzei respective.

Condițiile pentru ocuparea unui post de procuror sau judecător erau extrem de permissive pentru un candidat ce aspira spre un astfel de post. Articolul 219 statua că “nimeni nu va putea a fi judecător sau procurator de nu va avea ceruta vârstă, de nu va ști îndestul pravila pământului și de nu va jura mai întâiu că va fi credincios pravilii și că nu să va abate niciodată din calea dreptății”⁵.

¹ Paul Negulescu, George Alexianu, *op. cit.*, p. 315.

² Ibidem, p. 105.

³ Ibidem, p. 315.

⁴ Ibidem, p. 106.

⁵ Ibidem.

Un alt element de noutate în privința organizării puterii judecătorești l-a reprezentat instituirea unui alt principiu fundamental în materie de organizare a justiției și anume instituirea, pentru întâia dată, a principiului autorității de lucru judecat. Astfel, în capitolul VIII, “Rânduiala giudecătorească” al Regulamentului Organic al Moldovei, la secțiunea a II-a, “instrucțiunile și îndatoririle tribunalurilor de pe la ținuturi”, articolul 304 stabilea că “orice pricină hotărâtă de Înaltul Divan și întărită de Domn este în veci curmată”. Și Regulamentul Organic al Valahiei prevedea introducerea principiului autorității de lucru judecat însă procedura în urma căreia era recunoscută aceasta stare de fapt, procedură explicată pe larg de prevederile articolului 324, era un pic mai complicată decât cea ce fusese instituită prin Regulamentul din Moldova.¹

Un subiect destul de controversat, în legătură cu Regulamentele Organice, este cel privind aprecierea acestora ca fiind sau nu constituții. În legătură cu acest subiect, un număr destul de mare de specialiști s-au pronunțat, susținând unul sau altul dintre punctele de vedere expuse mai sus.

Un punct de vedere exprimat pe această temă este cel al lui Tudor Drăganu în lucrarea sa *Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România pînă în anul 1918*. Acesta cataloga Regulamentele Organice ca fiind legi fundamentale, însă observa că existau numeroase deosebiri între acestea și constituțiile adoptate în Europa, în urma revoluției franceze din 1789. Acesta era de părere că “prin conținutul lor regulamentele organice sunt mai curând un fel de coduri constituționale și administrative decât constituții propriu-zise”².

¹ Ibidem, p. XXXIX, 121.

² Tudor Drăganu, *Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România pînă la 1918*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 39.